



SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 7/2022-38

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Miloša Maďara a sudcov Jany Baricovej (sudkyňa spravodajkyňa) a Rastislava Kaššáka v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpenej advokátom JUDr. Mariánom Ďurinom, Sibírska 4, Bratislava, proti postupu Okresného súdu Bratislava I v konaní vedenom pod sp. zn. 10 C 41/1999 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Okresného súdu Bratislava I v konaní vedenom pod sp. zn. 10 C 41/1999 **boli porušené** základné právo sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, základné právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Okresnému súdu Bratislava I **p r i k a z u j e**, aby v konaní vedenom pod sp. zn. 10 C 41/1999 konal bez zbytočných prietáhov.
3. Sťažovateľke **p r i z n á v a** finančné zadosťučinenie **15 000 eur**, ktoré **j e** Okresný súd Bratislava I **p o v i n n ý** zaplatiť jej do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Okresný súd Bratislava I **j e p o v i n n ý** nahradiť sťažovateľke trovy konania **589,54 eur** a zaplatiť ich jej právnomu zástupcovi do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručенou ústavnému súdu 6. decembra 2021 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na prejednanie jej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1

Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Bratislava I (ďalej aj „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 10 C 41/1999 (ďalej aj „napadnuté konanie“).

2. Podstatou ústavnej sťažnosti sťažovateľky je námietka, že postupom okresného súdu v napadnutom konaní dochádza k porušeniu ňou namietaných základných práv (bod 1). Sťažovateľka v procesnom postavení žalovanej je účastníčkou súdneho sporu, v ktorom žalobkyňa namieta neplatnosť právneho úkonu (kúpnej zmluvy na nehnuteľnosť) z 27. júna 1976. Sťažovateľka, opíšuť podrobne chronologický priebeh napadnutého konania, uvádza, že žalobkyňa ako predávajúca po 24 rokoch od kúpnej zmluvy odstúpila a následne podala na okresnom súde žalobu, o ktorej ani po 22 rokoch od vedenia súdneho sporu okresný súd právoplatne nerozhodol. Okresný súd vo veci prvýkrát meritórne rozhodol rozsudkom č. k. 10C 41/99-97 zo 6. februára 2002, ktorý sťažovateľka napadla odvolaním. Krajský súd v Bratislave (ďalej len „krajský súd“) uznesením č. k. 9Co 347/02-151 z 19. júna 2003 rozsudok súdu prvej inštancie zrušil a vec mu vrátil na nové rozhodnutie. Podľa názoru sťažovateľky v postupe okresného súdu došlo k výrazným prietahom, keď tento svojou nečinnosťou a neefektívnou činnosťou zapríčinil, že dosiaľ nie je vec právoplatne rozhodnutá. Poukazujúc na neúmernú dĺžku súdneho sporu, sťažovateľka uvádza, že po celú dobu očakávania výsledku sporu zažíva permanentný stres, pochybnosti a narastá v nej pocit nespravodlivého štátu a nedôvera v jeho inštitúcie.

3. Uznesením č. k. I. ÚS 7/202 z 12. januára 2022 ústavný súd prijal podľa § 56 ods. 5 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) ústavnú sťažnosť sťažovateľky v celom rozsahu na ďalšie konanie.

4. Ústavný súd v tejto veci upustil od ústneho pojednávania, keďže na základe podaní účastníkov, doložených príloh a obsahu súdneho spisu je zrejmé, že od ústneho pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci (§ 58 ods. 3 zákona o ústavnom súde).

II.

Argumentácia sťažovateľky

5. Sťažovateľka v podstatnej časti svojej ústavnej sťažnosti opisuje skutkový stav veci, uvádzajúc podrobne chronologický priebeh napadnutého konania s dôrazom na skutočnosť, že predmetom sporu je platnosť kúpnej zmluvy, ktorú so žalobkyňou (svojou tetou, pozn.) uzatvorila pred 46 rokmi. Podrobne poukazuje na spôsob vedenia súdneho sporu, ako aj na jeho neprimeranú dĺžku, ktorá pre ňu predstavuje trvajúci zásah do jej osobného života, ako aj do práva vlastníť a voľne disponovať so svojím majetkom. Hoci uznáva, že napadnuté konanie mohlo byť z hľadiska jeho trvania čiastočne ovplyvnené smrťou pôvodnej žalobkyne (zomrelej v roku 2006, pozn.), nepovažuje vstup jej právneho nástupcu (bez štátneho občianstva či pobytu na území Slovenskej republiky) za okolnosť, ktorú jej možno pričítať na ťarchu. Okresný súd postupoval nesústreďene už v prvej fáze napadnutého konania, keď vo veci prvýkrát rozhodol rozsudkom č. k. 10C 41/1999 97 zo 6. februára 2002 bez toho, aby žalobkyňu vypočul. Podľa sťažovateľky postupoval okresný súd nesprávne aj po vrátení veci súdom druhej inštancie po podanom odvolaní sťažovateľky (zrušujúce uznesenie krajského súdu č. k. 9Co 347/02-151 z 19. júna 2003, pozn.), keď dôsledne nerešpektoval pokyny nadriadeného súdu, ktoré dosiaľ neboli naplnené a tvrdenia

žalobkyne tak v dôsledku jej úmrtia ostali nepodložené, nepreukázané vierohodnými dôkazmi. Obdobne nesústredenosť v postupe okresného súdu vidí sťažovateľka aj v tom, že okresný súd sa dosiaľ nevysporiadal s jej námietkou vo vzťahu k preukázaniu aktívnej legitimácie právneho nástupcu pôvodnej žalobkyne (údajného manžela), ktorý nepreukázal tzv. superlegalizovaný sobášny list o uzavretí manželstva s pôvodnou žalobkyňou v Kanade či právoplatné rozhodnutie v dedičskom konaní. Celková dĺžka napadnutého konania je podľa sťažovateľky absolútne neospravedliteľná a plnú zodpovednosť za daný stav nesie konajúci súd.

6. Sťažovateľka žiada, aby ústavný súd po prijatí ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie rozhodol nálezom, že boli porušené jej základné právo podľa čl. 46 ods.1, čl. 48 ods. 2 ústavy a právo podľa čl. 6 ods.1 dohovoru a prikázal okresnému súdu konať bez zbytočných prietahov. Súčasne sa domáha priznania finančného zadosťučinenia v sume 15 000 eur a náhrady trov konania.

III.

Vyjadrenie okresného súdu a replika sťažovateľky

III.1. Vyjadrenie okresného súdu

7. Okresný súd vo svojom vyjadrení č. k. 1SprV 38/2022 z 18. februára 2022 uviedol stanovisko zákonnej sudkyne a chronologický prehľad procesných úkonov. Stanovisko zákonnej sudkyne k obsahu ústavnej sťažnosti považuje predseda okresného súdu za vecné a komplexné, stotožňuje sa s ním v celom rozsahu, bez potreby ďalšieho vyjadrenia sa k veci.

7.1 Zákonná sudkyňa v podstatnej časti uviedla, že po zapísaní veci do senátu 10C je v danom senáte stále neprimerane vysoký počet pridelených vecí, v ktorých nemožno určovať termíny pojednávania v kratších časových intervaloch. Uvádžajúc skladbu svojej súdnej agendy, ako aj to, že termíny pojednávania má zákonná sudkyňa už v súčasnosti určované na november roka 2022, poukázala na svoju neprimeranú zaťaženosť. Počet pridelených vecí sa v zostávajúcich oddeleniach stále navyšuje z dôvodu odchodu sudcov tak na materské dovolenky, na sudy vyššieho stupňa, resp. do dôchodku, za ktorých neboli dlhodobo pridelení žiadni sudcovia do aktívneho výkonu. Teda do zostávajúcich oddelení aktívnych sudcov sú pridelené veci odchádzajúcich sudcov, no zároveň sa zvyšuje nápad vecí do aktívnych oddelení, keďže počet aktívnych oddelení je nižší a nové veci sú pridelené náhodným výberom menšiemu počtu zákonných sudcov. Sudca nemôže niesť osobnú zodpovednosť za personálne obsadenie súdu, ktoré, ak nie je dostatočné, prejavuje sa v neprimeraných počtoch vecí v jednotlivých oddeleniach. Poukazujúc na judikatúru ústavného súdu, ktorý opakovane konštatoval neprimerane časté napádanie postupu okresného súdu z dôvodu zbytočných prietahov v súdnych konaniach, zákonná sudkyňa uviedla, že tieto, čo sa týka extrémnej dĺžky ich trvania, indikujú už chronický stav vyžadujúci osobitnú pozornosť zo strany rezortného ministerstva. Podľa zákonnej sudkyne je z prehľadu procesných úkonov realizovaných v napadnutom konaní zrejmé, že na dĺžke trvania sporu majú výrazný podiel sporové strany, čo však bližšie nešpecifikovala. Na záver vyjadrenia uviedla, že priebeh napadnutého konania bol negatívne ovplyvnený aj pandemickou situáciou v súvislosti s ochorením COVID-19, keď bolo nevyhnutné určovať nové termíny pojednávania, pričom do konca roku 2022 má voľných už len 16 termínov pojednávania a z uvedeného dôvodu bola nútená vyhotoviť pracovný diár už na rok 2023.

7.2 Okresný súd ďalej zdôraznil, že sťažovateľka výšku ňou uplatneného nároku na náhradu nemajetkovej ujmy neodôvodnila, a preto navrhuje, aby v prípade, ak ústavný súd dospeje k názoru, že sťažovateľkine práva boli porušené, túto nepriznal.

III.2. Replika sťažovateľky

8. Sťažovateľka vo svojej replike uviedla, že zotrváva na podanej ústavnej sťažnosti v plnom rozsahu, považuje ju za dôvodnú a odkazuje na argumenty v nej uvedené. Pokiaľ ide o tvrdenie okresného súdu, že sťažovateľka neodôvodnila svoju žiadosť o priznanie primeraného finančného zadost'učinenia, toto považuje za nepravdivé, keďže vo svojej ústavnej sťažnosti (čl. IV ústavnej sťažnosti, pozn.) zrozumiteľne uviedla, ako negatívne vníma dlhotrvajúci súdny spor, ktorý vplýva na jej zdravotný stav, a vo veku 66 rokov (keď tretinu života strávila vedením sporu) žije v právnej neistote a permanentnom strese.

8.1 K vyjadreniu zákonnej sudkyne sťažovateľka obsiahlo a podrobne poukázala na skutočnosti, ktoré rozporuje, a to najmä vo vzťahu k obdobiam nečinnosti okresného súdu, jeho neefektívnej činnosti, k spôsobu realizácie procesných úkonov okresného súdu pri zabezpečovaní dôkazov formou dožiadania, ako aj k uskutočneným pojednávaniam. Uviedla, že okresný súd vo svojom vyjadrení uvádza účelové tvrdenia, ktoré sťažovateľka považuje za zavádzajúce a nezodpovedajúce skutočnostiam. Podľa jej názoru došlo v napadnutom konaní opakovane k neprimeraným priet'ahom aj s dlhšími obdobiami nečinnosti konajúceho súdu.

8.2 Okresný súd podľa názoru sťažovateľky porušil zásadu rovnosti sporových strán tým, že predčasne rozhodol rozsudkom č. k. 10C 41/1999-97 zo 6. februára 2003 bez vypočutia žalobkyne a následne aj tým, že žalobkyni vyhovel nariadením termínu pojednávania (žiadosť z 13. júla 2006) na 16. august 2006, naopak žiadosti sťažovateľky z 18. júna 2021 o nariadenie skoršieho termínu pojednávania nevyhovel.

8.3 Sťažovateľka zároveň zdôraznila, že sa aktívne zapájala do súdneho sporu, zúčastnila sa takmer všetkých pojednávanií (s výnimkou jej práceneschopnosti), dokonca sa viackrát zúčastnila aj na pojednávaniach bez právneho zástupcu. Podávala písomné vyjadrenia, návrhy na dokazovanie, predložila súdu početné listinné dôkazy na vyvrátenie tvrdení žalobkyne a z vlastnej iniciatívy často nahliadala do súdneho spisu. Mnohé úkony okresného súdu považuje za formálne, realizované práve na základe žiadosti sťažovateľky o informáciu o stave súdneho konania, či krátko pred termínom nahliadnutia do súdneho spisu. V dôsledku neprimerane dlhého konania znáša sťažovateľka aj vysoké náklady v súvislosti s jej právnym zastúpením a okrem toho čelí aj ďalším neoprávneným a špekulatívnym žalobám, ktoré majú bezprostredný a priamy súvis s konaním vo veci vednej pod sp. zn. 10C 41/1999. Keďže ide stále o právoplatne neskončenú vec, nie je vylúčené, že sa náklady spojené s vedením súdneho sporu môžu byť v prípade neúspechu sťažovateľky ešte navýšiť.

IV. Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

IV.1. K namietanému porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru

9. Podstata námietok sťažovateľky v súvislosti s namietaným porušením jej základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov spočíva v konštatovaní nečinnosti a nesústreďenej činnosti okresného súdu, s dôrazom na skutočnosť, že v čase podania ústavnej sťažnosti v napadnutom konaní nebolo právoplatne rozhodnuté ani po viac ako 22 rokoch od podania žaloby.

10. Ústavný súd si pri výklade základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 osvojil judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) k čl. 6 ods. 1 dohovoru, pokiaľ ide o právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote, preto v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (napr. II. ÚS 55/98, IV. ÚS 120/2018) a môžu byť ústavným súdom posudzované spoločne.

11. Ústavný súd pri rozhodovaní o ústavných sťažnostiach namietajúcich porušenie už citovaného práva vychádza zo svojej ustálenej judikatúry, v súlade s ktorou účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci na súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstraňuje. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom, ktorý znamená nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím súdu (IV. ÚS 221/04, III. ÚS 154/06, II. ÚS 118/2019).

12. Základnou povinnosťou súdu je zabezpečiť taký procesný postup v súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa účastník konania obrátil na súd so žiadosťou o jeho rozhodnutie. Táto povinnosť súdu do 1. júla 2016 vyplývala z § 6 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej len „OSP“), ktorý súdom prikazoval, aby v súčinnosti so všetkými účastníkmi konania postupovali tak, aby ochrana ich práv bola rýchla a účinná, ďalej z § 100 ods. 1 prvej vety OSP, v zmysle ktorej len čo sa konanie začalo, postupoval v ňom súd i bez ďalších návrhov tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá.

13. Povinnosť súdu a sudcu konať bez prietáhov podľa právnej úpravy účinnej od 1. júla 2016 je *expressis verbis* zakotvená ako základný princíp civilného sporového konania v čl. 17 Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“), podľa ktorého súd postupuje v konaní tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá, predchádza zbytočným prietahom, koná hospodárne a bez zbytočného a neprimeraného zaťažovania strán sporu a iných osôb.

14. Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným prietahom, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy (to platí aj pokiaľ ide o resp. čl. 6 ods. 1 dohovoru, pozn.), ústavný súd v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (III. ÚS 111/02, IV. ÚS 74/02, III. ÚS 142/03) zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje, správanie účastníka súdneho konania a postup samotného súdu. V súlade s judikatúrou ESLP ústavný súd v rámci prvého kritéria prihliada aj na predmet sporu (povahu veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľa (I. ÚS 19/00, II. ÚS 32/02, IV. ÚS 187/07).

15. V konkrétnom posudzovanom prípade sťažovateľky ústavný súd nepostupoval podľa uvedených kritérií, a to vzhľadom na extrémnu dĺžku konania 23 rokov s absenciou právoplatného rozhodnutia vo veci čo i len na súde prvej inštancie, pretože ani právne či skutkovo náročnejší spor nesmie trvať v právnom štáte takúto dlhú dobu, lebo dôveryhodnosť justície tak trpí zásadným spôsobom. Takéto extrémne dlhé konanie zo strany všeobecného súdu *prima facie* odôvodňuje vyslovenie porušenia základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov a rovnako aj práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote vo vzťahu k strane, ktorá je subjektom takéhoto konania.

16. Ústavný súd vo vzťahu k postupu okresného súdu v napadnutom konaní konštatuje, že už zo samotnej dĺžky vedeného sporu (v čase rozhodovania ústavného súdu v trvaní 23 rokov) možno vyvodiť, že vo veci konajúci súd nerešpektoval zásadu rýchlosti a efektívnosti súdneho konania a spôsobil tak extrémne prietahy, čo je z ústavnoprávneho hľadiska neakceptovateľné.

16.1 Ústavný súd nemôže opomenúť aj nesústredenosť v postupe okresného súdu v časti jeho meritórneho rozhodovania. Okresný súd vo veci rozhodol rozsudkom č. k. 10C 41/199-97 zo 6. februára 2003, čo možno z časového hľadiska považovať za akceptovateľnú dobu trvania súdneho sporu. Predmetný rozsudok napadnutý odvolaním sťažovateľky 2015 bol uznesením krajského súdu č. k. 9Co 347/02-151 z 19. júna 2003 zrušený a vec bola vrátená okresnému súdu na ďalšie konanie pre výrazné pochybenia konajúceho súdu vo vzťahu k vykonaným dôkazom a ich hodnoteniu (neuskutočený výsluch žalobkyne, nevysporiadanie sa s listinnými dôkazmi predloženými žalovanou, pozn.). Nesústredenosť je obdobne badateľná aj pri rozhodovaní o návrhu žalobcu na nariadenie neodkladného opatrenia (zákaz nakladania z nehnuteľnosťou, pozn.), keď uznesenie okresného súdu č. k. 1041/199-648 zo 6. novembra 2019 bolo krajským súdom zmenené tak, že nariadenie neodkladného opatrenia bolo zamietnuté. Hoci obdobie, počas ktorého sa súdny spis v tomto prípade nachádzal mimo dispozície okresného súdu (4 mesiace), nemožno považovať za vybočujúce z rámca primeranosti, nesústredený postup okresného súdu v konečnom dôsledku opakovane predstavoval dôvod oddialenia konečného rozhodnutia sporu súdom prvej inštancie.

16.2 Od momentu vrátenia veci uznesením krajského súdu č. k. 9Co 347/02-151 z 19. júna 2003 a formulovania záväzného pokynu nadriadeným súdom, teda počas obdobia 20 rokov, nedokázal okresný súd dospieť k právoplatnému rozhodnutiu veci. Činnosť okresného súdu po smrti pôvodnej žalobkyne v roku 2006 bola dlhodobo zdecimovaná na procesné úkony dožiadania (napr. Veľvyslanectvo Slovenskej republiky v Kanade, Ústav pamäti národa) a zabezpečovania listinných dôkazov. Prejednanie veci na pojednávaniach od roku 2010 až do roku 2019 prebiehalo s časovými odstupmi jedného roka, viaceré z nich boli odročované na neurčito z dôvodu nemožnosti zabezpečenia dôkazu. Je pravdou, že sťažovateľka ako žalovaná, vyžívajúc všetky prostriedky na svoju obranu, aktívne predkladala návrhy na vykonanie dôkazov, ktoré si vyžadovalo súčinnosť iných inštitúcií, avšak bolo vecou okresného súdu, ktoré skutočnosti považuje za preukázané na základe už predložených listín (platné uzatvorenie manželstva žalobkyne, rozhodnutie v dedičskom konaní) a navrhovaný dôkaz nevykonať (§ 118 ods. 2 a § 120 ods.1 OSP). Okresný súd najmä po účinnosti nového procesného kódexu (od 1. júla 2016, pozn.) mal pritom dôrazne uplatniť zásadu sudcovskej prospektívnej koncentrácie konania (§ 153 v spojení s § 470 ods. 1 a 2 CSP), čo by mu umožnilo vo veci oveľa rýchlejšie rozhodnúť.

16.3 Napriek tomu, že priebeh napadnutého konania bol v rokoch 2020 a 2021 nepochybne poznačený aj objektívnou skutočnosťou spojenou s pandemickou situáciou spôsobenou ochorením

COVID-19 a naň nadväzujúcimi zákonnými obmedzeniami vydanými v záujme zamedzenia šírenia tohto ochorenia, toto obdobie vzal ústavný súd pri svojom rozhodovaní do úvahy iba okrajovo, pretože, ak napadnuté konanie začalo v roku 1999, teda dávno pred vypuknutím pandémie, nie je namieste na túto situáciu osobitne poukazovať, lebo okresnému súdu nič nebránilo v tom, aby vo veci sťažovateľky rozhodol oveľa skôr.

17. Možno uzavrieť, že celková extrémna dĺžka trvania súdneho sporu vedeného súdom prvej inštancie výrazne vybočila z rámca požiadavky dosiahnutia konečného rozhodnutia vo veci v primeranej lehote a že ničím neospravedliteľným zdĺhavým postupom okresného súdu v napadnutom konaní došlo k neprimeraným prieťahom, čím bolo nesporne zasiahnuté do ústavne zaručeného práva sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, resp. čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku tohto nálezu). Okresný súd nesie plnú zodpovednosť nielen za nečinnosť v danej veci, ako aj za svoj nesústreďený postup (k tomu pozri aj bod 16.1 odôvodnenia tohto nálezu), ktorý nemožno ničím ospravedlniť. Na tomto závere ústavného súdu nič nemení ani skutočnosť, že v čase rozhodovania o ústavnej sťažnosti sťažovateľky okresný súd 6. apríla 2022 vo veci rozhodol rozsudkom č. k. 10C 41/ 199-777 o neplatnosti kúpnej zmluvy z 27. júna 1975 (výrok I), ako aj o tom, že nehnuteľnosť, ktorá je predmetom sporu, patrí do dedičstva po zomrelej žalobkyni (výrok II), a žalobcovi proti žalovanej priznal nárok na náhradu trov konania v rozsahu 100 % (výrok III).

17.1 Keďže sťažovateľka ako neúspešná strana sporu podala 6. mája 2022 proti rozsudku súdu prvej inštancie odvolanie, napadnuté konanie sa aktuálne presunulo do fázy uskutočňovania procesných úkonov súdu prvej inštancie v súvislosti s predložením súdneho spisu krajskému súdu na rozhodnutie o odvolaní (postup podľa § 373 – § 375 a § 377 CSP), ktorý by mal vzhľadom na konkrétne okolnosti veci vo veci sám rozhodnúť [§ 390 písm. a) CSP].

18. Ústavný súd považuje za potrebné taktiež dodať, že obranu okresného súdu týkajúcu sa nedostatočného personálneho obsadenia súdu (k tomu pozri bod 7.1 tohto nálezu) a nadmernej zaťažnosti jednotlivých sudcov nemožno akceptovať. V tejto súvislosti ústavný súd poukazuje na svoju dnes už ustálenú judikatúru, podľa ktorej nie je možné prenášať technicko-organizačné problémy štátnych orgánov na účastníkov konania (sporové strany), čo platí o to viac, ak to má za následok porušenie ich základných práv alebo slobôd. Podľa konštantnej judikatúry ústavného súdu (napr. I. ÚS 127/04) nadmerné množstvo vecí, v ktorých štát musí zabezpečiť primeraný počet sudcov alebo ďalších pracovníkov na súde, nemôže byť dôvodom na zmarenie uplatnenia práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov a v konečnom dôsledku nezbavuje štát zodpovednosti za pomalé konanie spôsobujúce zbytočné prieťahy v súdnom konaní (IV. ÚS 97/04, IV. ÚS 136/03, IV. ÚS 35/06, II. ÚS 481/2017). Aj napriek tomu, že nie všetky nástroje na vyriešenie tzv. objektívnych okolností sa nachádzajú v dispozičnej sfére vedenia súdu či konajúceho sudcu, nemožno systémové nedostatky v oblasti výkonu spravodlivosti pripisovať na ťarchu účastníkov súdneho konania (pozri napr. I. ÚS 119/03, II. ÚS 179/2013, II. ÚS 264/2013, II. ÚS 481/2017). Inak povedané, chronická preťaženosť všeobecných súdov nemôže ospravedlniť neprimeranú dĺžku konania pred týmito súdmi (rozhodnutie ESĽP Klein v. Nemecko z 27. 7. 2000, sťažnosť č. 33379/96, bod 43).

IV.2. K namietanému porušeniu základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy

19. Ústavný súd v súvislosti s námietkou sťažovateľky o porušení jej základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy (sťažovateľkou nesprávne označeného ako právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov, pozn.) v spojení s porušením základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, resp. čl. 6 ods. 1 dohovoru, uvádza, že časový horizont toho, kedy sa účastníkovi konania dostáva konečného rozhodnutia vo veci, je neoddeliteľnou súčasťou meradla celkovej spravodlivosti podľa čl. 46 ods. 1 ústavy. Čím je tento časový horizont dlhší, tým viac sa oslabuje kredibilita štátnej moci a špecificky moci súdnej. V súlade s judikatúrou ústavného súdu (III. ÚS 243/2017, III. ÚS 451/2017, II. ÚS 481/2017) v prípadoch extrémnych prietáhov v konaní dochádza k porušeniu práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov už samotnou dĺžkou súdneho konania, ktorá predlžuje stav právnej neistoty do takej miery, že sa právo na súdnu ochranu stáva iluzórnym, a teda ho ohrozuje vo svojej podstate (I. ÚS 39/00, I. ÚS 66/03, III. ÚS 113/07). Neprimeraná dĺžka konania sa potom priamo odráža v dôvere občana v štát, v jeho inštitúcie a v právo, čo je základnou podmienkou pre fungovanie legitímneho demokratického a právneho štátu. Ignorovanie týchto princípov konajúcim súdom malo za následok porušenie práva na *fair proces* (čl. 46 ods. 1 ústavy) v jeho časovej dimenzii a aj preto ústavný súd deklaroval porušenie základného práva sťažovateľky na súdnu ochranu postupom okresného súdu v napadnutom konaní (bod 1 výroku tohto nálezu).

20. K namietanému porušeniu základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, ku ktorému malo dôjsť doterajšou extrémnou dĺžkou napadnutého konania, ústavný súd poznamenáva, že v systematike ústavy sú primeraná celková dĺžka, rýchlosť a plynulosť súdneho konania obsahom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, nie základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy. K vysloveniu porušenia základného práva na súdnu ochranu z týchto dôvodov však napriek tomu môže dôjsť v prípade, ak namietané zbytočné prietahy (v konkrétnom prípade spôsobené dlhodobou nečinnosťou a nesústredenou činnosťou), ako aj celková doterajšia dĺžka preskúmaného súdneho konania signalizujú, že v postupe súdu došlo k pochybeniam takej intenzity, že s ohľadom aj na ďalšie konkrétne okolnosti posudzovanej veci (najmä predmetu konania, teda toho, čo je pre sťažovateľa v stávke) možno uvažovať o odmietnutí spravodlivosti – *denegatio iustitiae* (pozri m. m. IV. ÚS 242/07 – *a contrario*).

V.

Prikázanie vo veci konať a primerané finančné zadost'učinenie

21. Podľa § 133 ods. 3 písm. a) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže prikázať, aby ten, kto porušil základné práva a slobody sťažovateľa svojou nečinnosťou, vo veci konal.

22. Prietahy či nečinnosť súdu v konaní sú ústavným súdom hodnotené ako iný zásah súdu voči základným ústavne zaručeným právam a slobodám. Z tejto fakticity vyplýva, že porušenie práva na primerané súdne konanie nemožno dodatočne napraviť. Možno zabrániť, aby nedošlo k ďalším prietahom (ústavným príkazom konať), ale už raz vzniknutý prietah odstrániť nemožno, možno len poskytnúť za porušenie tohto práva primerané finančné zadost'učinenie podľa § 133 ods. 3 písm. e) zákona o ústavnom súde.

23. Keďže napadnuté konanie v čase rozhodovania o ústavnej sťažnosti nie je stále právoplatne skončené, ústavný súd formuloval všeobecnému súdu príkaz konať (bod 2 výroku nálezu), pričom okresný súd je povinný postupovať striktne v zmysle zásad čl. 17 CSP. Formulovaný príkaz sa vzťahuje na fázu procesných úkonov spojených s predložením veci na rozhodnutie súdu druhej inštancie po podanom odvolaní sťažovateľky (§ 377 CSP) a rovnako tak na fázu rozhodovania o výške priznanej náhrady trov konania (§ 262 ods. 2 CSP).

24. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie. Podľa § 133 ods. 3 písm. e) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže priznať sťažovateľovi primerané finančné zadosťučinenie, ak o to požiadal. Cieľom primeraného finančného zadosťučinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany, nielen vyslovenie porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez porušovania základného práva (m. m. IV. ÚS 210/04, I. ÚS 164/2018).

25. Prihliadajúc na petit ústavnej sťažnosti, ústavný súd konštatuje, že sťažovateľka si uplatnila primerané finančné zadosťučinenie v sume 15 000 eur, ktoré považuje za spravodlivé vzhľadom na predmet konania, jeho extrémnu dĺžku a neefektívny postup okresného súdu. Svoj návrh odôvodnila pretrvávajúcim stavom právnej neistoty, nemožnosťou disponovať svojím majetkom a skutočnosťami bližšie opísanými v bode 8 odôvodnenia tohto nálezu.

26. Pri rozhodovaní o primeranom finančnom zadosťučinení ústavný súd vychádza zo zásad spravodlivosti, z ktorých vychádza aj ESLP, ktorý spravodlivé finančné zadosťučinenie podľa čl. 41 dohovoru priznáva so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu. Ústavný súd považoval sťažovateľkou požadovanú výšku finančného zadosťučinenia za neprimeranú a na tomto mieste pripomína, že priznané finančné zadosťučinenie nie je kompenzáciou za možný neúspech v konaní pred všeobecným súdom, ale len zmiernenie ujmy pocitovanej z porušenia základných práv alebo slobôd zaručených ústavou.

27. Cieľom finančného zadosťučinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje nielen vyslovenie porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez pokračujúceho porušenia základného práva (IV. ÚS 210/04) a hoci nemá slúžiť ako kompenzácia neúspechu v konaní pred všeobecným súdom, ústavný súd, vychádzajúc zo záveru o odňatí spravodlivosti okresným súdom v napadnutom konaní z dôvodu extrémnych prieťahov, s poukazom na judikatúru ESLP v obdobných veciach (rozsudky ESLP vo veci Martin Castro a iní proti Portugalsku z 10. 6. 2008, vo veci Engelhardt proti Slovenskej republike z 31. 8. 2018, séria rozsudkov vo veciach Apicella, Cocchiarella, Ernestina Zullo, Guisepe Mostacciuolo č. 1, Guisepe Mostacciuolo č. 2, Giuseppina a Orestina Procaccini, Musci a Riccardi Pizzati proti Taliansku z 10. 11. 2004), ale taktiež aj na judikatúru vlastnú (I. ÚS 17/2011, III. ÚS 85/2019, III. ÚS 119/2019, III. ÚS 36/2020) priznal sťažovateľke primerané finančné zadosťučinenie v sume 15 000 eur a vyhovel tak jej návrhu v celom rozsahu (bod 3 výroku nálezu).

VI.

Trovy konania

28. Ústavný súd priznal sťažovateľke (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde) nárok na náhradu trov konania v celkovej sume 589,54 eur.

29. Ústavný súd pri vyčíslení náhrady trov konania vychádzal z § 1 ods. 3, § 11 ods. 3, § 13a ods. 1 písm. a) a c), § 16 ods. 3 a § 18 ods. 3 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“). Advokátovi patrí náhrada trov konania za dva úkony právnej služby vykonané v roku 2021 (príprava a prevzatie veci, podanie ústavnej sťažnosti) v hodnote 2 x 181,17 eur spolu s režijným paušálom 2 x 10,87 eur a jeden úkon právnej služby vykonaný v roku 2022 (replika sťažovateľky) v hodnote 1 x 193,83 eur a režijný paušál 11,63 eur. Trovy konania spolu tak predstavujú sumu celkom 589,54 eur (bod 4 výroku nálezu).

30. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je okresný súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľky (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 CSP) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Bratislave (detašované pracovisko) 2. júna 2022

Miloš Maďar
predseda senátu